

Svensk högerpolitik : Föredrag i Oslo den 11 nov. 1925

...

Lindman, Arvid,

S Polit.Sv. (Br). 1925.

National Library
of Sweden

LINDMAN, SALOMON A. A

Svensk högerpolitik

Sv. Samt,
Polit.
Sv.
(Bn.)
1925

+

Kungl. biblioteket

0 0000 000012367

+ 1925

Polit
Su
(Br)

SVENSK HÖGERPOLITIK

FÖREDRAG I OSLO
DEN 11. NOVEMBER 1925.
INFÖR OSLO KONSERVATIVE KLUB
OCH HØIREKVINDERS KLUB

AV

KONTERAMIRAL ARVID LINDMAN

HÖGERPOLITIK
SVENSK

FÖREDRAG OCH
BOKAVHANDLINGAR
FRÅN DEN SVENSKA
HÖGERPOLITISKA
FÖRENINGENS ÅRS
MÖTE 1925

KONTER
STOCKHOLM
A.-B. EGNELLSKA BOKTRYCKERIET
1925

Det var med verklig tillfredsställelse som jag mottog Eder vänliga anmodan att komma till Oslo för att inför Oslo konservative klub och Høirekvinders klub redogöra för svensk högerpolitik. Mina egna tankar ha ofta gått i den riktningen att högerpartierna i de skandinaviska länderna och Finland borde ha intresse av varandras verksamhet. Icke så att förstå, som syftade jag på något slags ny "international", motsvarande socialdemokraternas och kommunisternas, ty det stämmer ej överens med högerens hela syn på nationalism och internationalism, som ju är en helt annan än socialdemokraternas.

Men att vi ta lärdom av varandras erfarenheter, utbyta tankar, följa varandras verksamhet, det är till stor nytta, och därför har jag med glädje kommit hit.

Om jag nu bara kunde på en kort stund ge en koncentrerad bild av den svenska högerens åskådning och verksamhet, dess ställning till de politiska problemen och uppgifterna, dess glädjeämnen och bekymmer!

Vi äro stolta över att vara högermän!

Låt mig först som sist säga, att vi kunna känna glädje och stolthet över att vara högermän, även om vi för tillfället befinna oss i minoritet. Vi hysa denna fasta övertygelse, att vad vi kämpa för utgör en så omistlig förutsättning för landets och folkets ekonomiska och kulturella förkovran, att vi ha rätt att vara optimister och se ljust på

framtiden. Högerns åskådning kommer att slå igenom, det är min förvisning. Rom byggdes ej på en dag, och vi få kanske öva oss i tålmodets konst. Men den har ej läst sin historia rätt, som tror, att den ytlighet och förflackning som följa demokratien i spåren, det system med förbud och tvång, man vill ålägga individen, den bristande förståelsen för ekonomiska lagar, med ett ord att allt detta skall i längden kunna tillfredsställa ett gammalt kulturfolk. Eller att det tvång som socialdemokratien i sin nuvarande maktställning tror sig kunna utöva med gynnande av en klass i samhället i längden skall fördragas av ett folk, som friheten gått så i blodet som förhållandet är med det svenska. Även de politiska maktkonstellationerna äro underkastade föränderlighetens lag. Därför har en högerman rätt att vara optimist. I ett avseende är det emellertid vår skyldighet att framför allt se nyktert och kallt på verkligheten sådan den är, och det är när det gäller rikets försvar. Vi kunna annars komma att bli räknade bland dem, som i historien träffas av den tyngsta dom, som kan drabba ett folk eller enskilda i folket, nämligen att ha kunnat men icke velat vidkännas nödiga uppoffringar för att bevara sin frihet och sitt oberoende. Till detta spörsmål skall jag återkomma längre fram.

Nu skulle jag vilja, innan jag går vidare, bringa i mina åhörare erinring de rent yttre författningspolitiska förutsättningar, under vilka man har att se och bedöma den politiska ställningen i Sverige och högerns arbete.

De författningspolitiska förutsättningar ningarna för högerarbetet.

Det är mina åhörare väl bekant, att den svenska riksdagen sedan mitten av 1860-talet är uppdelad på två kamrar, vilka sins emellan äro likaberättigade och vilkas samstämmiga beslut alltså erfordras för att en ny lag skall antagas eller en lagändring genomföras. Stanna kamrarna vid olika beslut faller ärendet, därest icke vid positiva beslut i båda kamrarna meningarna kunna sammanjämkas. Undantag från vad nu är sagt göra bevillnings- och anslagsfrågor, som vid olika beslut av kamrarna gå till gemensam votering, där Andra kammaren med sitt större antal ledamöter — 230

mot 150 — får ett större inflytande på utgången än den Första.

Valen till Första kammaren äro medelbara och förrättas av landstingen samt av elektorskollegier i de städer, vilka icke deltaga i landsting. Andra kammaren utses genom direkta val i flermanskretsar. I båda fallen tillämpas proportionellt valsätt.

Vid 1907 och 1909 års riksdagar genomfördes icke blott med högerens medverkan utan under dess ledning en rösträttsordning, som gav allmän rösträtt åt männen vid fyllda 24 år och som starkt demokratiserade den kommunala rösträtten. Dittills hade den politiska rösträtten varit begränsad av ett inkomststreck, som dragits vid 800 kronor, och den kommunala rösträtten bunden vid en inkomstkala, som gav ett stort merinflytande åt de större skattebetalarna. Nu togs inkomststrecket bort vid den politiska rösträtten, och den kommunala röstskalan förändrades så att de mindre inkomsttagarnas inflytande starkt ökades. Denna nya rösträttsordning ägde bestånd till 1918, då den under inflytande av de stora omvälvningarna ute i Europa fick vika för den ordning som nu är gällande. Denna ger rösträtt åt män och kvinnor vid fyllda 23 år både i stat och kommun, med den inskränkningen att vid den kommunala rösträtten återstår en rest av skattebetalningsplikt så till vida som det kräves, att den som är skyldig utgöra skatt till kommunen skall ha fullgjort sin skattskyldighet åtminstone ett av de tre sistförflutna åren. Till landstingen och de elektorsförsamlingar i de större städerna, vilka jämte landstingen välja Första kammaren, gäller en något högre valrättsålder, nämligen fyllda 27 år. Genom en lag om införsel i lön, vilken bl. a. tillämpas i fråga om oguldna skatter, avser man att tillgodose det allmännas rätt gent emot försumliga skattebetalare. Att denna lag icke är effektiv ha vi haft många exempel på under de senaste åren, då det allmänna undanhållits skatteintäkter till mycket betydande belopp.

Högerpartiet har aldrig uppgivit kravet på att rättigheter i samhället skola vila på fullgjorda skyldigheter mot samhället. Men så länge de nuvarande majoritetsförhållandena i riksdagen bestå sakna vi möjlighet att åstadkomma några förändringar. Vänsterpartierna, som genomdrivit den nya ordningen, känna sig nämligen kallade att slå vakt om den i alla detaljer. Högerens arbete måste därför i detta fall

som i så många andra läggas på längre sikt, inriktas på att omstämna folkmeningen till förmån för en annan ordning. Det är ett arbete som tar tid och kräver tålmod, men som dock till sist måste krönas med framgång.

Vänsterpartierna allenarådande, om de hålla tillsammans.

Före rösträttsförändringen 1919 ägde högern en visserligen liten men dock faktisk majoritet i riksdagens Första kammare. Denna förbyttes efter den nya ordningens ikraftträdande i minoritet, och sedan dess ha vänsterpartierna, om de hållit samman, kunnat bestämma icke bara som förut i utgifts- och beskattningsfrågor — den makten fingo de med majoriteten i de gemensamma voringarna efter 1911 — utan också i lagstiftningsfrågor. Detta måste man veta för att rätt förstå den politiska utveckling, som följt efter 1919. För högern som parti blev den nya rösträttsordningen likväl icke det dråpslag, som man i vänsterlägret föreställt sig. Vid 1922 års landstingsval var högern det största partiet — jag räknar då socialdemokrater, vänstersocialister och kommunister var för sig — och med varje nytt Förstakammarval som förrättas — kammaren förnyas med en åttodel om året — närma vi oss sakt men säkert det som är vårt närmaste mål, nämligen att tillsammans med Bondeförbundet, som ju i åtskilliga avseenden står oss ganska nära, ha återerövrat majoriteten i Första kammaren. I Andra kammaren är vår ställning visserligen procentuellt svagare — rösträtten är ju också radikalare — men att vi även med denna ytterst radikala rösträtt ingalunda äro ur räkningen visa siffrorna från förra riksdagsvalet, då vi mönstrade en styrka av 460000 röstande mot socialdemokraternas 725000. Det gamla liberala partiet, som ännu för 15 år sedan var det största och starkaste, är numera uppdelat på två, ett mera moderat liberalt och ett mera radikalt, som kallar sig frisinnat, men icke förty har förbudet som huvudpunkt på sitt program. Det förstnämnda för en tylande tillvaro, till yttermera visso söndrat inom sig, det senare äger i förbudskravet en sammanhållande punkt och äger tack vare sin mellanställning i trots av sin litenhet ett icke ringa inflytande, som det visar benägenhet att utöva

utan att vilja taga det därmed förenade ansvaret. Den nuvarande socialdemokratiska regeringen äger ju icke majoritet i någondera kammaren och är således i högsta grad parlamentarisk, men håller sig lika fullt fast, tack vare det stöd den på avgörande punkter kunnat påräkna från de frisinnade.

Högern är konservativ men framstegsvänlig.

Hurudan är då den svenska högern, hur ser den på samhällsföreteelserna och hur fattar den sina uppgifter?

Låt mig först som sist oförbehållsamt vidgå, att den svenska högern är *konservativ* i detta ords goda bemärkelse, att den håller på det goda i det bestående, att den motsätter sig alla brådstörtade, oöverlagda förändringar, allt planlöst experimenterande på samhällslivets område. Vi vilja, att det nya skall växa fram organiskt ur det gamla och sammanhanget i utvecklingen sålunda upprätthållas. Däremot är det icke riktigt, när våra meningsmotståndare ävlas att framställa oss som ett reaktionärt parti, ett parti utan positiva mål och utan andra medvetna uppgifter än att utgöra en broms på framåtskridandet. Nu är det visserligen icke så, att varje förslag, som syftar till förändringar, därför är positivt till sin natur, djupare sett. Om socialdemokraterna säga: låt oss slå omkull den nuvarande samhällsbyggnaden, och vi säga nej därtill, så är det icke socialdemokraterna som äro positiva och vi negativa utan tvärtom. Det var en gammal vän till mig, som en gång sade, att en av de största uppgifter han haft under ett långt verksam liv var att hindra dumheter. Vänsterns framstormande mot författningen och på andra områden har tvingat högern till en dylik frontställning. Det är icke svårt att vara aktiv i sin politik, när man bara har att gå på, underkänna och ändra det bestående, skriva nya lagförslag, uppställa nya anspråk, över huvud taget storma an mot det som varit och är.

Men högern är icke bara konservativ; den är på samma gång *framstegsvänlig*. Hela vår politiska historia bär vittne härom. Jag har nyss talat om rösträttsförändringen av 1907

och 1909; det var icke någon obetydlig reform för sin tid, även om den nya ordning som den inledde icke blev av någon längre varaktighet. Jag kan nämna de stora malmfältsköpen, som skedde under en tid, då en högerregering satt vid ledningen och om vilka jag vågar påstå, att de äro och komma att bli av stor betydelse för våra finanser och för vår ekonomi i stort. Jag nämner egnahemsverksamheten, vartill initiativet en gång i tiden togs av en i övrigt mycket konservativ högerman, jag nämner ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen, som genomfördes under högerns intresserade medverkan, den statliga olycksfallsförsäkringen och mycket annat. Att högern icke satt sig emot och hindrat önskvärda reformer, när dessa varit mogna för genomförande, inses bäst därav att de största reformer som över huvud taget genomförts i vårt land kommit till under en tid, då högern ännu ägde majoritet i Första kammaren och följaktligen hade möjlighet att säga nej, om den ville.

Utvecklingen själv bär oss vittnesbörd.

Under den tid, då högerpartiet ännu hade ett avgörande inflytande i politiskt hänseende, har vårt land också gått starkt framåt i olika avseenden. Våra näringar, vårt jordbruk och vår industri, ha utvecklats och givit sysselsättning och utkomst åt en växande befolkning; det allmänna välståndet har vuxit, de sociala missförhållandena ha minskats och folkets breda lager gått framåt i upplysning och bildning. Utvecklingen själv bär oss sålunda vittnesbörd. Men även vårt program visar, att högern ingalunda är negativ eller tillbakasträvande. Där finns en punkt som kort och gott lyder: ett starkt näringsliv. Det är en mycket central punkt i vårt program. Vi vilja bereda ekonomisk trygghet åt vårt folk. Vi mena, att ett folks möjlighet att bestå som självständigt folk och uppbära sin kultur väsentligen beror på dess ekonomiska sundhet och styrka. Den ekonomiska grundvalen måste vara stark. Nu säga sig visserligen alla politiska meningsriktningar ha detta till ögonmärke — allas lycka och välstånd, men de vilja nå målet på andra vägar än vi. Socialdemokraternas program om samhällets övertagande av produktionsmedlen skulle, om det förverkligades, leda bort ifrån det allmänna välståndet i stället för

närmare detta. Därför har det i högern en avgjord motståndare. Ekonomiskt välstånd kan ej vinnas utan på arbetets väg genom företagsamhet, arbetsamhet och sparsamhet i medvetande av personlig ansvarighet. Den nuvarande produktionsordningen förutsätter dessa egenskaper hos de enskilda, vi vilja utveckla och stärka dem, uppmuntra till arbetsflit och omtänksamhet, socialdemokratien motverkar och förkväver dem.

Naturliga förutsättningar som måste tillgodogöras.

Att bereda tillfälle till arbete och möjlighet till sparande är en huvuduppgift för högern. Men arbetsmöjligheterna bero av näringslivets tillstånd. Det kan icke förnekas, att Sverige i sin jord, sina skogar, sin malm och sin vattenkraft och icke minst i folkets tekniska och mekaniska anlag äger stora förutsättningar för ett mångsidigt och starkt näringsliv. V ha, för att taga ett exempel, den bästa malm i världen och kunna framställa det yppersta stål och järn. Icke utan skäl har man om vissa delar av vårt land brukat namnet Järnbäraland. Vi ha ock av ålder en betydande järnhantering. Men denna järnhantering befinner sig f. n. i ett mycket betryckt läge, om jag undantager vissa bruk med specialtillverkningar. Arbetslösheten är större på detta område än på något annat, importen växer år från år, exporten minskar, masugnar, stålugnar, härदार sättas ur drift. Varför? Därför att tillverkningskostnaderna bli för höga, till stor del till följd av lagen om arbetstidens begränsning, som på detta område visat rent av förödande verkningar. Det räcker sålunda icke med de naturliga förutsättningarna. De måste utnyttjas, tillgodogöras. Ett starkt näringsliv förutsätter en framsynt och klok ekonomisk politik, goda lagar, vidsynt omvårdnad om de egna näringarna, varsamhet i beskattningen, så att icke det allmänna utarmar näringarna och omöjliggör sparande och kapitalbildning, o. s. v. Allt detta inrymma vi i programmet: ett starkt näringsliv, och när vi arbeta härför veta vi, att vårt arbete är i bästa mening positivt, eftersom det rör sig om själva grundbetingelserna för allt framåtskridande.

Högerns jordprogram: en talrik och besutten jordbrukareklass.

Jag nämnde *jordbruket*. Det är vår gamla modernäring och alltjämt landets viktigaste näring. Det är ock föremål för högerpartiets synnerliga intresse, detta icke bara därför att ett blomstrande jordbruk i ekonomiskt hänseende betyder så mycket för landet, utan ock därför att en talrik och besutten bondeklass utgör, som vårt program uttrycker det, "en omistlig förutsättning för folkstammens sundhet och samhällets styrka". Jag tror mig kunna påstå utan överdrift att förhållandena i Sverige vad jordfördelningen beträffar äro relativt gynnsamma, en lycklig blandning av större, medelstora och små jordegendomar men med avsevärd övervikt för det egentliga bondejordbruket. Av Sveriges jordbruksjord innehaves uppemot hälften och av åkerarealen nära tre fjärdedelar av mindre, enskilda jordägare. Få länder torde i själva verket kunna uppvisa gynnsammare jordfördelning. Väsentligen med stöd av statens egnahemslåneverksamhet tillkommer varje år ett betydande antal, kanske 4 à 5 tusen, nya jordbruk med full äganderätt.

För närvarande tilldrar sig frågan, huru de som bruka andras jord skola bli i tillfälle att i största möjliga utsträckning bli sina egna, ett mycket stort intresse. Av våra 428000 brukningsdelar äro omkring 100000 upplåtna på arrende. Socialdemokraterna vilja här som på andra områden gå fram på tvångets väg och genom tvångsavlösning frigöra torp och arrendegårdar. Högern står på äganderättens grund och menar, att man bör gå fram på frivillighetens väg och att man kan göra detta desto hellre som jordägarna i allmänhet och särskilt de stora skogsbolagen ingalunda visat sig obenägra att sälja ut sina arrendegårdar. Vi vilja ock att nybildningen av jordbruk skall ske med full äganderätt. Socialdemokraterna svärma för ett system med tryggad besittningsrätt, som skall komma till användning särskilt vid tvångsavlösning av jord; staten behåller äganderätten och upplåter lägenheten eller gården med tryggad besittningsrätt. I de svenska socialdemokraternas socialiseringsprogram ingår ock att större jordegendomar skola tvångsköpas och ettdera upplåtas för kooperativ jordbruksdrift eller — i undantagsfall — styckas till småbruk.

Högerns ideal är som jag nyss nämnde en talrik och besutten, självägande och självständig jordbruksbefolkning. Självständigheten beror i icke ringa grad på de ekonomiska villkor varunder jordbruket arbetar. Icke heller jordbrukarna ha f. n. några sötebrödsdagar. Arbetslönerna äro höga, räntor och skatter likaså. Priset på jordbruksprodukter har däremot gått ner mycket starkt, vida starkare än priset på jordbrukets egna förbrukningsartiklar. Trots det att vi i år ha haft en utomordentligt riklig och god skörd, som i det närmaste borde täcka landets behov, fortgår spannmålsimporten och trycker ned priserna. Det värsta är att de maktägande vänsterpartierna icke vilja tillåta att något göres för att hejda importen och trygga avsättningen av den svenska spannmålen till rimliga priser. Vi ha under årens lopp förordat olika utvägar, en tillfällig, varsam höjning av tullskyddet, utförselbevis och importreglering. Men ingenting har godtagits. Vid den riksdag som snart stundar tvingas vi av det rådande läget på spannmålsmarknaden att upprepa våra framställningar, men om det leder till något återstår att se.

Högerns ställning till åtta-timmarslagen.

Om högern sålunda sätter de ekonomiska spörsmålen i centrum och betonar det produktiva, värdeskapande arbetets betydelse som framåtskridandets förutsättning och villkor, så äro sociala reformer av skiftande innebörd det som mest leker våra vänsterpartier i hågen. Efter det s. k. "demokratiska genombrottet", som gav vänstern majoritet även i Första kammaren, ha också de sociala reformkraven — jämte försvarsfrågan — stått i förgrunden i den politiska diskussionen hos oss. Redan 1919 genomförde vänsterpartierna lagstadgad begränsning av arbetstiden inom industri och hantverk. Det skedde mot högerns bestämda nej. Visserligen motsatte vi oss icke en begränsning på lagstiftningens väg av arbetstiden, där denna var orimligt lång och det påkallades av hänsyn till de arbetandes hälsa och välfärd, men vi kunde icke vara med om att man jämnställde alla industrier och yrken, stora och små, hälsofarliga och icke hälsofarliga, att lagen gjordes strängare än i de flesta andra länder och att det lämnades mycket litet utrymme för

frivilliga överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetare. Efteråt har det erkänts från borgerligt vänsterhåll, att man förhastade sig och gick för långt. Verkligheten har visat, att vi hade rätt. Man har också redan fått slå till reträtt på flera punkter och dels något begränsa lagens tillämpningsområde dels medgiva något större frihet i avseende å rätten till övertidsarbete. Men även i sitt nuvarande skick verkar lagen uppenbart hämmande och besvärande på produktionen. Den är fortfarande endast provisoriskt gällande, och den nuvarande giltighetsperioden utlöper 1926. Nästa års riksdag får alltså att taga ställning till frågan huruvida lagen skall förnyas, i vilket skick detta skall ske och om den skall upphöjas till permanent lag eller endast förlängas på vissa år. Denna sistnämnda fråga blir utan tvivel en prøvosten för det nya samarbetet mellan socialdemokrater och frisinnade.

Striderna på arbetsmarknaden.

När åtta-timmars-lagen genomfördes, knötos inom vänsterlägret mycket stora förväntningar till dess förmåga att befordra fred på arbetsmarknaden. Dessa förväntningar ha icke infriats. Lagens ikraftträdande utlöste på sin tid omfattande strider. Sedermera ha vi vid upprepade tillfällen haft elakartade konflikter, mest på grund av lönetvister, nu senast ett par kommunalarbetarestrejker, som låtit mycket tala om sig, i Sundsvall och Kalmar. Dessa ha aktualiserat den gamla frågan om lagstiftning till arbetsfredens tryggande, och f. n. diskuteras livligt spörsmålet om obligatorisk skiljedom i arbetstvister, särskilt när det gäller arbeten, som icke utan våda för det allmänna kunna få nedläggas. Högern som genom hela sin syn på näringslivet och de ekonomiska problemen måste vara synnerligt intresserad av åtgärder till arbetsfredens tryggande, betraktar emellertid med en viss skepsis möjligheten att på den obligatoriska skiljedomens väg nå verkliga resultat. För att detta skall vara möjligt förutsättes med nödvändighet, att man har medel att göra skiljedomen respekterad, även när den går arbetareparten emot, d. v. s. möjlighet att utdöma och utkräva skadestånd av part som icke ställer sig utslaget till efterrättelse. Annars fruktar jag, att det går hos oss

som det lär ha gått hos Er, att en skiljedom som går arbetareparten emot kommer att bli signalen till fortsatt strid, nya blockadförklaringar och trakasserier. Över huvud taget kräves för att det skall bli fred på arbetsmarknaden att de organiserade arbetarna tillägna sig en lugnare och sundare syn på näringslivet och produktionen; att de uppge övertroen på strejkandets förmåga att varaktigt förbättra deras ställning och lära sig inse, att deras lönevillkor äro nära och oupplösligt förbundna med näringslivets eget tillstånd. Dess värre går utvecklingen hos oss icke i riktning av ökad förståelse för dessa synpunkter. Medan det i politiskt avseende försiggår en konsolidering av arbetarnas organisationer är det på det fackliga området tvärtom så att de syndikalistiska och bolsjeviserande riktningarna vinna terräng på den gamla reformistiska fackföreningsrörelsens bekostnad, varigenom utsikterna till fred och samförstånd bli sämre och icke bättre.

Förnuftig samverkan mellan företagare och arbetare.

Dessa tendenser måste tagas med i räkningen, när man har att ta ställning till frågan om arbetarnas krav på medinflytande över produktionen, ett krav som är uppe även hos oss; i Norge ha Ni ju redan en lagstiftning på området. Den första socialdemokratiska ministären igångsatte 1920 två stora utredningar, den ena avseende den industriella demokratien, den andra socialiseringen. Den förstnämnda är avslutad, den senare pågår alltjämt och har hittills kostat staten den lilla nätta summan av 700000 kronor, ett ganska dyrbart nöje sålunda. Socialiseringsnämnden, som utredningskommissionen kallas, har givit ut en del arbeten, av vilka några äro ganska läsvärda, men i vilka man sorgfälligt undviker att tala om själva kärnpunkten, samhällets övertagande av produktionen. Ännu mindre har nämnden kommit med något förslag till socialisering, oaktat god vilja säkerligen ej saknats. Man torde nästan kunna säga, att man "har på känn", att en viss tvekan om möjligheten och nyttan gör sig gällande i samma mån som utredningen fortskrider. Däremot står frågan om den industriella demokra-

tien mera i förgrunden, och den nuvarande socialdemokratiska ministären lär väl näppeligen kunna underlåta att lägga fram proposition i ärendet, eftersom regeringspartiet starkt engagerat sig för saken, bl. a. genom partimotioner vid 1924 års riksdag.

Högerns ställning till dessa spörsmål kan korteligen angivas så, att vi vilja en förnuftig samverkan mellan företagsledare och arbetare till ökad förståelse och ömsesidig båtнад samt företagets fromma. Men vi anse, att det härför icke erfordras någon särskild lagstiftning, då det ju redan nu finnes organ för en dylik samverkan. Under alla förhållanden äro vi övertygade om att man icke på den väg som föreslagits når målet: en sund utveckling av näringslivet. Härför erfordras nämligen bl. a. och icke minst en enhetlig, sin uppgift fullt vuxen företagsledning, som helt och fullt bär ansvaret för ledningen och som handlar i medvetande om sitt ansvar för hur det går företaget. Det är den personliga ansvarskänslan, parad med kunnighet och erfarenhet, det kommer an på, om ett företag skall gå bra eller ej.

Den industriella demokratin en revolutionsprodukt.

Det är ett slagord och ingenting annat när man vill överföra demokratin och börja tillämpa den även på det ekonomiska området. Om icke en skall styra utan alla kan den nu gällande formen för ekonomiskt arbete äventyras. Den nuvarande produktionsordningen har tillkommit som ett led i en lång utvecklingskedja, den bygger på erfarenhet, vunen under lång tids arbete och prövning. Den klandras ju av socialdemokraterna för bristande planmässighet, den säges vara till för produktionens och vinstens skull, ej för behovet, fast minsta eftertanke säger oss att den lett till ett oerhört förbilligande av varuförställningen och gjort den stora allmänheten delaktig av förmånen härav på ett sätt som man tidigare icke drömde om. Produktionen har i våra dagar stora svårigheter att kämpa med, men dessa bli sannerligen icke mindre om de, som nu utbreda sig om den bristande planmässigheten i produktionen, skola tillåtas att

experimentera med den. Produktionsordningen är en alltför invecklad och känslig mekanism för att den skulle tåla att man på den applicerar sådana revolutionsprodukter som socialiseringen och den industriella demokratien.

Arbetslösheten och dess bekämpande.

En annan social fråga, som under de senaste åren varit aktuell hos oss som i andra länder, är frågan om åtgärder mot arbetslösheten. Någon arbetslöshetsförsäkring ha vi inte i Sverige, men verkställda utredningar ge vid handen att obligatoriskt genomförande av en försäkring efter engelskt mönster skulle medföra en årlig utgift på 28 miljoner kronor, därav 17 miljoner skulle komma på staten. Förslag har varit uppe från socialdemokratiskt håll att lösa frågan genom statsbidrag till frivilliga arbetslöshetskassor, vilket skulle kräva av staten 3 à 4 miljoner kronor om året. Då dessa arbetslöshetskassor praktiskt taget äro tillfinnandes uteslutande inom fackorganisationerna, som i sin ordning äro organ för lönekampen på arbetsmarknaden, så skulle det att staten lämnade bidrag till dessa kassor i verkligheten innebära, att dessas egna medel frigjordes för själva lönekampen, vilket ju egentligen vore liktydigt med ett partitagande från statens sida i striden mellan arbetare och arbetsgivare. Risken att så skulle bli förhållandet är så mycket större som man, samtidigt som stora anspråk ställas på det allmänna, energiskt motsätter sig att beviljandet av anslag förbindes med betryggande garantier för det allmänna mot befarat missbruk.

Sverige kan ju glädja sig åt ett relativt mångsidigt näringsliv, och tack vare denna omständighet brukar arbetslösheten under mera normala förhållanden — jag undantar naturligtvis kristiden — icke taga någon allvarligare omfattning. Inom vissa näringsgrenar, särskilt jordbruket, brukar snarast råda brist på arbetskraft. För oss framstår införandet av en statlig arbetslöshetsförsäkring i ena eller andra formen icke såsom någon trängande social nödvändighet. Det synes oss naturligare att fortsätta på den väg, som vi med framgång beträdde under kristiden, nämligen arbetsansivningens väg.

Utan arbetstillfällen intet arbete, utan arbete inga reformer.

Vi högermän ömma, det vågar jag säga, icke mindre än andra meningsriktningar för de oförvällat arbetslösas hårda lott. Men söker man se denna fråga praktiskt, kommer man icke förbi det faktum, att den bästa formen av försäkring mot arbetslöshet dock till sist ligger i att det beredes jämn tillgång till arbete inom den s. o. s. normala produktionen. Från liberalt håll i Sverige har nyss uppställts som ett slags samlings- och lösenord "arbete och reformer" och tanken har utförts så, att socialförsäkringens förmåner borde föregås av fred på arbetsområdet. Det är en gammal god högersynpunkt som har vunnit liberal sanktion. Men tanken bör tänkas till slut. Både arbetet och reformerna förutsätta arbetsmöjligheter, arbetstillfällen. Näringslivet måste få luft under vingarna och frigöras från det hårda tryck som nu pressar det. Så länge förhållandena äro som de nu äro och kapitalet betraktas som den stora fienden, vilken bör hudflängas, så kan produktionen ej bära bördorna och reformerna måste utebli. Kapitalet söker sig andra vägar än till det egna landets industri och näringar med de ständiga arbetstvisterna, blockaderna, bojkotterna, den stora skattebördan, arbetstidsbegränsningen, den hotande industriella demokratin och med socialiseringen skymtande där bakom.

Det är i detta större sammanhang som vi betrakta de sociala företeelserna och reformkraven. Vi ha under några år givit ut för åtgärder mot arbetslösheten uppemot 150 milj. kronor av skattemedel. Vi ha liggande ett förslag om obligatorisk sjukförsäkring, vilket, då det lades fram, beräknades draga en årlig kostnad av 118 000 000 kronor om året, varav på statens del 37,5 miljoner. Verkställda omräkningar visade på en kostnad närmare 170 miljoner. Det är visserligen sant att den skulle omfatta 80 % av befolkningen mot i Norge 30 %, men sådana kostnader som de ovan nämnda kunna ju icke utan vidare läggas på en budget. Förslaget är också praktiskt taget avfört från dagordningen. I stället diskuterar man olika möjligheter att bereda kraftigare understöd åt de frivilliga sjukförsäkrarna och sålunda sätta dessa i stånd att bättre än för närvarande

fylla sin uppgift, varigenom behovet av en statlig sjukförsäkring skulle väsentligen avlägsnas. Nästa års riksdag torde få sysselsätta sig med frågan. Inför de sålunda hopade sociala arbetsuppgifterna och kraven är det nödvändigare än någonsin att tillse, att näringslivet i dess olika grenar äger förmåga att ekonomiskt bära upp de förmåner, som man på den sociala omvårdnadens väg vill bereda vissa grupper av samhällsmedlemmar.

Några ord om försvarsfrågan och 1925 års härordning.

Jag lovade att återkomma till försvarsfrågan längre fram i mitt anförande och skall nu, innan jag slutar, infria denna min utfästelse. Jag kan därvid icke underlåta att påpeka, hurusom försvarsfrågan i de nordiska länderna sedan länge varit ständigt aktuell, i Sverige så gott som oavbrutet under ett halvt århundrade. Man måste icke blott konstatera utan också förvåna sig över det förhållandet, att, medan i flertalet andra länder omsorgen om försvarsväsendet varit en gemensam, nationell angelägenhet, i dessa nordiska stater på vissa håll gjort sig gällande en påtaglig försvarsljumhet, ja, rent av en motvilja mot försvarets berättigade tillgodoseende. Orsaken härtill kan kanske härröra ur en tillitsfull känsla av vårt avskilda läge och det psykologiska inflytandet av vår långa fred, vilka faktorer tillsammans skapat en mer eller mindre verklighetsfrämmande föreställningsvärld, som åstadkommit att de reella synpunkterna i försvarspolitiskt avseende skjutits i bakgrunden. I Finland, där man starkare känner trycket av en opålitlig granne, är det icke på samma sätt. Där se även socialdemokraterna klart betydelsen av att äga ett betryggande värn gentemot yttre faror.

Efter det stora världskriget utlöste sig strävandena att använda möjligheten till ett nytt krig i en allmän åstundan att åstadkomma en begränsning av de dittillsvarande rustningarna, vilka ansågos icke blott utgöra en allt för tryckande ekonomisk börda utan även på sina håll förmenades utgöra icke en fredsfrämjande utan en krigsvällande faktor. I Sverige tog sig denna åskådning uttryck i den 1919 tillsatta försvarsrevisionen, vars uppgift, enligt revisionens

egen utsago, var att nedbringa kostnaderna för försvaret. Revisionens betänkande lades — ehuru med i väsentliga stycken ytterligare reducerad omfattning beträffande organisationen och utbildningstiden — till grund för utformandet av den försvarsordning, som av 1925 års riksdag antogs mot högerns energiska motstånd i intim samverkan mellan socialdemokraterna och de förbudsfrisinna.

De skäl som anfördes för den sålunda beslutade nedrustningen voro, som nyss antytts, främst av ekonomisk art; vidare var det hänsynen till vårt förbättrade militärpolitiska läge genom tillkomsten av randstaterna och slutligen bildandet av Nationernas Förbund såsom en form för organiserad mellanstatlig samverkan till fredens bevarande.

De nordiska folkens försvarsvilja en fredsfaktor av stor betydelse.

Högerns syn på de utrikespolitiska förhållandena kan i korthet karaktäriseras så att vi givetvis vilja ägna all omsorg åt varje åtgärd, som kan vara ägnad att skapa en på reell grund vilande rättsordning, men vi varken vilja eller kunna göra oss delaktiga i den överdrivna optimism, som anser, att redan nu förhållanden föreligga, vilka möjliggöra en nedrustning av den i Sverige beslutade omfattningen. Inom Nationernas Förbund har ännu icke klarhet kunnat vinnas rörande sättet för den nationella säkerhetens tillgodoseende i samband med skapandet av en internationell rättsordning. Årets förbunds församling ansåg sig visserligen böra anmoda förbundsrådet "att skrida till förberedande undersökningar för anordnandet av en konferens för minskning och begränsning av rustningarna". Men såsom en förutsättning för denna konferens framhölls särskilt nödvändigheten av att dessförinnan måste "från den allmänna säkerhetens synpunkt tillfredsställande förhållanden ha tryggats".

I samband med talet om en rustningsbegränsning har också av ledande statsmän inom Nationernas Förbund framhävts betydelsen av att densamma bliver allmän och samtidig. Ingen av här antydda förutsättningar för en nedrustning föreligger dock ännu. Under sådana förhållanden måste varje stat alltjämt vara i stånd att själv trygga sitt

område och sin frihet. För oss framstår det med hänsyn härtill såsom en ofrånkomlig nödvändighet att bibehålla en fredsorganisations, som möjliggör en erforderlig utveckling av försvarsmedlen i sådan omfattning, att folkets hela levande och materiella kraft kan komma till användning för landets försvar.

Hur än förhållandena inom vår världsdel kunna komma att utveckla sig, få vi icke förbise betydelsen av att hos de nordiska folken en stark och enig försvarsvilja kommer till synes och får uttryck i en påtaglig omsorg om de militära maktmedlen. Därigenom kan skapas en fredsfaktor av utslagsgivande vikt i den stund, om den inträffar, då oss ovidkommande konflikter kunna åstadkomma ett hot mot vår suveränitet eller då erövringslystna makter till äventyrs skulle vilja beröva oss vår nationella frihet och frukterna av vår nationella kultur.

Vår politiska styrka äga vi av våra idéers inneboende kraft.

Sveriges höger företräder hela den stora grupp av väljare, som hysa en borgerligt konservativ åskådning, och kommer förvisso att så göra. Den politiska styrka vi äga ha vi av våra principers, våra idéers inneboende kraft. De vidmakthålla och förnya denna styrka, om vi bli dem trogna. Det är klart att med det proportionella valsyste-
 men som vi hava bliva förskjutningarna vid valen ej så stora. De s. k. överraskningarna, sådana som kunna förekomma i t. ex. England med dess enmansvalskretsar, äro ej att förvänta. Därför gäller det för oss att arbeta på lång sikt dels för ett livligare valdeltagande — valskolkarna utgöra ett mycket ansevärt antal — dels och framför allt för att vinna ökad anslutning kring våra idéer. Vi hysa ock en fast tillförsikt, att denna skall kring sig samla ett växande antal borgerligt sinnade, icke minst bland de unga, nytillkommande väljarna.

Med lugn och förtröstan gå vi därför framtiden till mötes. Vårt arbete kommer ej att förtröttas, om vårt arbetsprogram råder enighet. Vi dagtinga ej med vår övertygelse. Vi äro medvetna om att den nuvarande regimen kan medföra svårigheter för vårt fädernesland, synnerligast om

den skulle bli långvarig, men vi erfara en stark tillfredsställelse vid att veta, att ett livskraftigt, kampdugligt parti på ett klart högerprogram aldrig kan sopas bort eller bli en betydelselös faktor i svenskt samhällsliv.

Under allt detta hava vi städse i tankarna, att partiet aldrig får bli något självändamål utan ett medel och verktyg att främja det lands trygghet, styrka och ära, som för oss är det käraste på jorden. Och här, på denna punkt, är jag övertygad om att vi högermän på omse sidor om gränsen förstå varandra bättre än på någon annan: i tjänande kärlek till det land som sett oss födas, det må ligga väster eller öster om Kölen, det land,

”där våra barn en gång få bo

och våra fäder sova under kyrkohällen”,

och i fast förvissning att, som Er store landsman sjunger:

”som kaerlighed gror

af den hjemlige jord,

skal *den* gro af vor kaerligheds frö-korn igen.”

